

УДК 7.73.04.-033.6](477)

Корусь О. П.

Інститут мистецтвознавства,
фольклористики та етнології
ім. М. Т. Рильського

МАЛА ПЛАСТИКА ПОЛТАВСЬКОГО ФАРФОРОВОГО ЗАВОДУ

Корусь О. П. Мала пластика Полтавського фарфорового заводу. У статті подано коротку історичну довідку про діяльність Полтавського фарфорового заводу, що був в останній чверті ХХ століття одним із чотирьох провідних фарфорових підприємств Лівобережної України, та розглянуто історію виробництва малої пластики на ньому. Дослідження охоплює часовий проміжок від 1970-х до початку 2000-х років, у якому визначено два етапи її розвитку. Узагальнено відомості про малу пластику, на основі вивчення архівних джерел, літератури та предметів із приватних збірок представлено її асортимент, твори класифіковано за тематикою та функціональним призначенням. Подано біографічні довідки про авторів скульптурних робіт, проаналізовано художні особливості останніх. У висновках визначено місце малої пластики Полтавського фарфорового заводу в контексті розвитку малої пластики України, наголошено на необхідності та актуальності подальшої систематизації даних про неї.

Ключові слова: Полтавський фарфоровий завод, мала пластика, фарфор, скульптура, Володимир Білоус, Євгенія Гулько, Ніна Ромашова, Ніна Луганько.

Корусь Е. П. Малая пластика Полтавского фарфорового завода. В статье представлена короткая историческая справка о деятельности Полтавского фарфорового завода, который был в последней четверти ХХ века одним из четырех ведущих фарфоровых предприятий Левобережной Украины. Рассмотрена история производства малой пластики на нем. Исследование охватывает временной промежуток от 1970-х до начала 2000-х годов, в котором выделены два этапа ее развития. Обобщены сведения о малой пластике, на основе изучения архивных источников, литературы и предметов из частных коллекций представлен ее ассортимент, произведения классифицированы по тематике и функциональному назначению. Поданы биографические справки об авторах скульптурных работ, проанализированы художественные особенности последних. В выводах определено место малой пластики Полтавского фарфорового завода в контексте развития малой пластики Украины, акцент сделан на необходимости и актуальности последующей систематизации данных о ней.

Рецензент статті: Смолій Ю. О., кандидат мистецтвознавства, наук співробітник, Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології

Стаття надійшла до редакції 25.12.2016

Ключевые слова: Полтавский фарфоровый завод, малая пластика, фарфор, скульптура, Владимир Билоус, Евгения Гулько, Нина Ромашова, Нина Луганько.

Korus O. The Poltava Porcelain Factory Figurines.

Background. In recent years, among collectors, there has been increasing an interest in Ukrainian porcelain figurines. The figurines are considered as a part of the past of our country and its culture.

The Poltava Porcelain Factory (onwards – the PPF) was one of the youngest factories in the Ukrainian porcelain industry, one of four porcelain factories founded in the Left-Bank Ukraine region to meet the grown local market needs. It was founded in 1964, and the latest production was made in 2002. From the 1960s to the 1990s, its output had increased nearly twice – from 7.5 mln to 13.5 mln pieces per year. The factory's specialization was the production of high-quality dinner and tea services, gift sets. The figurines were only an additional part of the factory's assortment and have been produced only in a few dozen models. Their authors are not as famous as their colleagues from the Kyiv Experimental Ceramics Art Factory or the Korosten Porcelain Factory (Zhytomyr Region), but the former's artworks are none the less important for the Ukrainian porcelain history.

Topicality. Studying the history of Ukrainian porcelain production through the XXth century is topical due to the fact that all the Ukrainian porcelain factories were shut down in the post-Soviet era. It is also pressing owing to the circumstance that researchers still do not distinguish the Ukrainian porcelain figurines as a subject of a separate study. None of them have been considering Poltava porcelain figurines as artworks.

Objective. The objective of this study is to analysing Poltava porcelain figurines while regarding them as a cultural heritage of the Poltava region and a part of the Ukrainian small plastic art in general.

Methods. There have been used historical, comparative, and descriptive methods.

In this article, on the basis of archival sources and reference material, the history of the PPF has been summarized; the history of figurines' production at the factory from the 1970s till 2000s has been reconstructed as well. The authoress distinguishes two phases in its development. The first period was named **the Soviet** and lasted through the 1970s–1980s, and the second one was titled **the post-Soviet** covering the 1990s.

In the article, the factory's assortment has been broken down. The figurines' assortment consists of souvenirs, tabletop sculpture, and souvenir miniature. The authoress has updated the information about figurines by giving them their exact names and dating them.

In this research, there has been given biographical information about authors' figurines. Their names are unknown to the general public. Nevertheless, their works were exhibited at republican and regional artistic exhibitions. Among the sculptors, who designed the porcelain figurines at the PPF, were Volodymyr Bilous, Yevheniya Hulko, Nina Romashova, and Nina Luhanko. The article's authoress describing the creative works of each artist, defines the thematic range of their works and analyses the artistic features of the sculptures.

For instance, Volodymyr Bilous, being for several years the factory's main artist, was the author of the best and most famous Poltava porcelain figurines – **Psel** and **Vorskla**, which represent the main rivers

in Poltavshchyna. In these pair sculptures, the artist expressed the specificity of porcelain as a material very well. All his sculptures dealt with folk and local history themes. For example, the works **The Wreath** and **Ivana Kupala** were dedicated to the ancient people's rite, when on Midsummer (Ivana Kupala) Night, unmarried girls let wreaths of flowers drift down rivers hoping to find their betrothed.

Yevheniya Hulko was for some time the factory's main artist as well. She has made souvenirs to the significant cultural events, which took place in Moscow: the XXIInd Summer Olympic Games (1980) and the XIIth World Festival of Youth and Students (1985). To the Olympic Games, she fabricated, according to the Viktor Chyzyhkov's sketch, the symbol of the Moscow Olympic Games – **The Olympic Bear**, as well as her own original models of souvenirs – paired sculptures **The Doves of Peace**. To the mentioned festival, she has made the figurine of a maiden with dove – **Katiusha**.

Nina Luhanko was the authoress of souvenir miniatures – anthropomorphous small vases and **kumanetses**, dedicated to the 800th anniversary of Poltava's foundation.

In the 1990s, the figurines of the animals which were the symbols of Eastern / Chinese calendar were very popular among people. On the PPF, they were produced according to models of Nina Romashova. These figurines have been created as presents for people born in a given year which corresponded to one of twelve animals – symbols of the Eastern horoscope. Nina Romashova's figurines were made in the animation style.

Results. At the end of the article, the authoress concludes that figurines' use had the presentation function. Some of them supposed to represent Poltava's colouring. Poltava porcelain figurines are divided into theme compositions and animalistics. Artistically, they may be defined as sculptures, in which the most expressiveness of porcelain material was looked for. In the process of figurines' creation, the artists sought to emphasise the decorative features of porcelain.

The figurines' mission of the PPF was satisfying the population's needs for souvenirs and emblems for resonant cultural events of that time, which had the sociopolitical and ideological allusions typical of epoch. In the following period, afterwards, the Soviet era collapsed, and the figurines' assortment has been freed from ideological allusions and adapted to new demands of time. Sculpture has become entertainment, the search for plastic expression has halted, and the figurine's modelling has become featureless and uninspired.

Conclusions. In conclusion, the authoress notices that porcelain figurines at the PPF developed in line with the general plastic search undertaken by artists at other Ukrainian porcelain factories at that time. Looking for unknown Poltava porcelain figurines, as well as examining information on their attribution, should be continued in order to create an unbiased picture of the PPF's development.

Keywords: Poltava Porcelain Factory, porcelain industry, figurines, porcelain, small sculptural forms, sculpture, Volodymyr Bilous, Yevheniya Hulko, Nina Luhanko, Nina Romashova.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Дослідження історії вітчизняного фарфоро-фаянсового виробництва сьогодні набуло актуальності у зв'язку із занепадом заводів наприкінці ХХ століття, їх почерговим закриттям протягом років незалежності та нещодавнім остаточним знищенням достатньо могутньої в минулому галузі, що має в Україні більш ніж двохсотлітню традицію. Полтавський фарфоровий завод (далі — ПФЗ) був одним із чотирьох фарфорових заводів, що постали на Лівобережній Україні у другій половині ХХ століття з метою задовольнити попит місцевого населення у господарському посуді. Підприємство спеціалізувалося на виготовленні високоякісних столових та чайних сервізів. Скульптура була допоміжною частиною асортименту та складала незначний сегмент сувенірної продукції. З-поміж її авторів немає тих, що уславили свої імена у галузі створення скульптури малих форм із фарфору. Твори цих авторів лише зрідка експонувалися на республіканських та всесоюзних виставках, тому недостатньо відомі широкому загалу поціновувачів малої пластики, на відміну від творів художників Київського експериментального кераміко-художнього заводу або Коростенського фарфорового заводу. Однак задля створення цілісної картини розвитку малої пластики протягом другої половини ХХ століття в Україні в цілому і в даному регіоні зокрема, існує необхідність узагальнення відомостей про малу пластику, визначення її завдань та специфіки, представлення її як явища художньої культури краю. Дослідження може бути використане як довідковий матеріал музейниками, для атрибуції творів колекціонерами та для вивчення історії вітчизняного мистецтва у ВНЗ.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Літератури про малу пластику ПФЗ обмаль. Відомості про перше десятиліття діяльності підприємства у вигляді звітів зберігаються в архіві Республіканського тресту «Укрфарфорфаянс» [1]. Повідомлення про випуск заводом скульптури та сувенірів міститься у марочнику Насонових [5]. П'ять скульптур без зазначення авторства репродуковано у каталозі виробів підприємства [6]. Наразі найбільш послідовним і ґрунтовним дослідженням з історії Полтавського фарфорового заводу є праця Тетяни Зіненко [3], яка, живучи та працюючи у Полтаві, дослідила всі досяжні джерела: архів заводу (зберігається в Державному архіві Полтавської області), музейні збірки, публікації в місцевій періодиці. І результати своїх досліджень оприлюднила 2011 року на Міжнародному керамологічному симпозиумі «Фарфор-фаянс в світовому та локальному вимірах», що відбувся в Національному музеї-заповіднику українського гончарства в Опішному Полтавської обл. Т. Зіненко систематизувала біографічні відомості про митців полтавського фарфору, склала орієнтовний перелік творів, однак не вдавалася до характеристики такого явища, як мала пластика. Дослідженням мистецької спадщини Полтавщини та випускників Миргородського кераміч-

ного технікуму ім. М. В. Гоголя займається Віталій Ханко. Він теж систематизував біографічні дані про художників підприємства [9, с. 23, 40–41, 115], уклав каталог виставки творів провідного митця заводу — Івана Віцька¹ [2], де зазначено кілька скульптурних творів. На жаль, в останньому за часом виходу виданні з історії українського фарфору — монографії Ольги Школьної — огляду історії ПФЗ відведено півсторінки, з репродукованих п'яти фігур дві подано без атрибуції, а дві атрибутовано з помилками [10]. Отже, існує необхідність узагальнення даних про випуск на ПФЗ малої пластики, визначення її місця у розвитку української фарфорової скульптури в цілому. Актуальним залишається уточнення даних про неї та виявлення її художньої специфіки.

Метою статті є визначення етапів розвитку малої пластики ПФЗ, її різновидів, художніх особливостей та місця в історії українського фарфору другої половини ХХ століття, уточнення атрибуції творів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Полтавський фарфоровий завод був із числа наймодерніших у фарфоровій галузі України. Він розташований в адміністративному центрі Полтавської області, що розкинувся на берегах річки Ворскла. Завод введено в експлуатацію 30 червня 1964 року. Останній випал виробів відбувся у травні 2002 року.

Завод працював на привізній сировині: каолін просянівський, пісок новоселівський, глина часов'ярська. Збуту продукції сприяла розташована поряд із територією заводу залізнична станція.

Розрахункова проектна потужність підприємства складала 3 млн одиниць на рік. 1966 року воно вийшло на випуск 7,5 млн фарфорових виробів на рік, а 1973 року — на 14 млн. У 1990-х роках цей показник вже сягав 13,5 млн одиниць на рік.

Протягом своєї 38-річної історії підприємство неодноразово змінювало свої назви та форму власності. У 1964–1976 роках це був «Полтавський фарфоровий завод». У 1976–1988 — «Полтавський фарфоровий завод імені ХХV з'їзду КПРС». 1993 року він став відкритим акціонерним товариством — ВАТ «Полтавафарфор».

Спочатку завод випускав лише тарілки. У 1970-ті роки відбулося його технічне переоснащення, було побудовано дільницю для лиття, що дозволило розширити асортимент та виготовляти столовий посуд, чайно-кавові сервізи і скульптуру. Після модернізації обладнання, якість продукції покращилася, її відмінними ознаками стали висока білизна черепка та глазурі, тому багато виробів йшло з превалюванням білого тла та мінімальним оздобленням живописним декором фарбами або золотом.

¹ Віцько Іван Михайлович (1930–2011) — художник по фарфору. Заслужений художник УРСР. Навчався в Миргородському керамічному технікумі ім. М. В. Гоголя (1948–1951) та у Львівському інституті прикладного і декоративного мистецтва (1953–1959). Працював на Баранівському (1951–1953, 1959–1964), Полтавському ФЗ (1964–1984), на останньому обіймав посаду головного художника, створював моделі побутового посуду, унікальних виробів. Останні роки життя присвятив викладацькій діяльності в освітніх закладах Полтавщини.

Розвиток скульптури на ПФЗ розподіляється на два етапи: «радянський» (1970–1980-ті) та «пострадянський» (1990-ті). Поки що виявлено приблизно три десятки моделей малої пластики ПФЗ. Її розробкою для тиражування на заводі займалися Володимир Білоус², Євгенія Гулько (в заміжжі — Андреева)³ та Ніна Ромашова⁴. Скульптуру для виставок створив Іван Віцько, сувенірні мініатюри — Ніна Луганько⁵.

У 1964–1984 роках провідним художником ПФЗ був видатний український фарфорист Іван Віцько. Із його ім'ям пов'язане формування стилістики виробів ПФЗ: митець розробляв переважну кількість асортиментних форм: сервізів, наборів, кухлів, ваз. Протягом його праці на заводі мала пластика не входила у коло творчих інтересів майстра. Ті кілька виставкових творів, що увійшли до каталогу його персональної виставки 1983 року, — «Лтава», «Енейці», «Сестрички», «Дівчина з куманцем» (усі — Полтавський краєзнавчий музей) [2] — виготовлені з кераміки, тому залишилися поза нашим оглядом.

Одним із провідних майстрів підприємства був В. Білоус. Уперше як художник творчої лабораторії він працював на заводі в 1975–1977 роках. Саме тоді він розпочав активну виставкову діяльність, відбувся, за визначенням В. Зінченка, розквіт його таланту. У ці роки він створив свої найкращі твори у фарфорі: парні скульптури «Псьол» та «Ворскла» (1977) (іл. 1). Потім В. Білоус полишив підприємство задля роботи над монументальною скульптурою на Полтавському художньо-виробничому комбінаті. Однак

² Білоус Володимир Іванович (1948–2003) — скульптор. Член НСХУ (1979), заслужений художник України (2001), лауреат обласної молодіжної премії ім. П. Артеменка. Закінчив Миргородський керамічний технікум ім. М. В. Гоголя (1968), Львівський інститут декоративно-прикладного мистецтва (1973). З 1975 року роботи В. Білоуса експонувалися на республіканських і всесоюзних, зарубіжних виставках. Був заступником голови обласної організації Спільки художників, членом правління, головою обласної художньої ради; членом правління Полтавського обласного відділення Українського фонду культури. Працював у малій пластиці, монументальній та декоративній скульптурі, медальєрному мистецтві. Автор більше ста пам'ятників, декоративних скульптур та меморіальних дошок, музейних експозицій у Полтавському регіоні. В останні роки свого життя викладав у Полтавському технічному університеті на кафедрі архітектури.

³ Гулько (Андреева) Євгенія Григорівна (нар. 1937 р.) — художник по склу та фарфору. Навчалася у Львівському училищі прикладного мистецтва ім. І. І. Труша (1969–1974), Ленінградському вищому художньо-промислому училищі ім. В. І. Мухоміної (1974–1979). Після навчання тривалий час працювала на ПФЗ, де була головним художником. Автор форм виробів, розписів, малюнків для деколі.

⁴ Ромашова (дівоче прізвище — Сиваєва) Ніна Володимирівна (нар. 1958 р.) — художник по фарфору, скульптор. Закінчила Миргородський керамічний технікум ім. М. В. Гоголя (1979), Полтавський державний педагогічний університет. Працювала у творчій лабораторії ПФЗ з перервою з 1980 по 2002 р. Розробляла форми та декор сервізів, малюнки для деколі, малу пластику.

⁵ Місюна (дівоче прізвище — Луганько) Ніна Пилипівна (нар. 1937 р.) — художник по фарфору. Закінчила Миргородський керамічний технікум ім. М. В. Гоголя (1959). Працювала на Довбиському фарфоровому заводі (1959–1969), на ПФЗ (1969–1992). Створювала сувеніри, розпис на фарфорових виробках, малюнки для деколі.

1991 року знову повернувся на завод, де працював ще сім років (по 1998 рік), протягом яких обіймав посаду головного художника. У тогочасному доробку митця — наступні твори малої пластики: «Віночок» (1992), «Івана-Купала» (1992), «Пісня» (1992). У літературі зустрічається ще твір під назвою «Журавка». На нашу думку, ним є вказана композиція «Пісня», яка зображає дівчину з лелекою. Усі композиції розвивають фольклорну та краєзнавчу теми.

Алегоричні фігури «Псла» та «Ворскли», що уособлюють головні річки Полтавської області, можна вважати візитівкою скульптури ПФЗ. Вони вражають довершеною, декоративною, суто фарфоровою пластикою. Скульптури пов'язані між собою сюжетно та пластично: Псьол ніби перекидає потоки своєї ріки у води іншої — Ворскли, а вона, спіймавши їх, одразу відправляє назад разом із золотою рибкою на хвилі. У цих мелодійних образах яскраво виражено притаманне художнику гостре відчуття специфіки роботи з фарфоровою масою, здатною плавно відливатися у форму. Заокруглені хвилясті ритми фігур, неквапливі та обережні рухи персонажів добре узгоджуються із матеріалом та відповідають обраній темі.

Зазначена особливість фігур В. Білоуса — зображення персонажів в уповільненому, ніби мрійливому русі — властива і композиціям «Віночок» та «Івана-Купала», присвяченим стародавньому народному обряду, коли в ніч на Івана-Купала незаміжні дівчата відпускають у річку вінки з квітів у сподіваннях знайти судженого. Щоправда, стилізована дівоча пластика в цих композиціях сприймається менш органічно, ніж у парній композиції: даються взнаки анатомічні огріхи. Мелодійність пластичних ритмів ми спостерігаємо і в скульптурній композиції «Пісня» (іл. 2), де інтерпретовано традиційний для українського фольклору образ журавля — символ журби за рідною землею.

Разом із Є. Гулько (що розробила розпис) В. Білоус створив сувенір «Полтава» (1977), в котрому місто Полтаву символічно уособлює дівчина в національному вбранні (вишиванці і плахті), яка тримає над головою квітку соняшника [3, с. 71].

Євгенія Гулько, яка деякий час була головним художником заводу, є автором сувенірів до визначних культурних подій, що відбулися у Москві: XXII літніх олімпійських ігор (1980) та XII Всесвітнього фестивалю молоді та студентів (1985). До Олімпіади-80 вона розробила декор подарункових чайних пар (автор форми І. Віцько) [там само], двох голубок — символів миру (іл. 3) і талісманів московської олімпіади — ведмедиків [11], створених за відомим малюнком Віктора Чижикова (1977). Полтавський ведмідь відрізняється від сувенірів інших заводів червоним ремінцем із п'ятьма олімпійськими кільцями. Олімпійських ведмедиків завод випустив 26 тисяч у двох розмірах: 13 і 22 см. Оригінальними полтавськими сувенірами до олімпіади, що на відміну від ведмедиків не повторювали інші фарфорові заводи, є дві голубки (самець та самочка). Авторка творчо підійшла до розкриття теми спортивних змагань: звернулася до їх стародавньої історії. Євгенія Гулько ототожнила

традиційний публіцистичний образ голуба як символу миру на землі із олімпійськими іграми, під час проведення яких, згідно давньогрецьких правил, усі війни мали зупинитися. Незважаючи на використання прийомів стилізації у відображенні форми породистих білих голубок, художниця підкреслила притаманні їм зовнішності риси: чубчик, оперення на лапах, широкий пишний хвіст. Водночас вона змодельувала фігурки пташок у притаманній заводським виробам естетиці: підкреслила чіткість силуету та ліній крил, лаконічно позначила характерні елементи золотом, додавши їм остаточної декоративності. Враховуючи те, що в 1985 році Іван Віцько вже не працював на заводі, а автор найбільш відомих полтавських скульптур, В. Білоус, іще не повернувся на завод, можна припустити, що Є. Гулько розробила для втілення у фарфорі модель фігурки «Катюши» з голубом — емблеми XII фестивалю молоді та студентів (за ескізом автора ідеї — Михайла Веремьєнка, 1985). Вирішення статуетки лаконічне: на відміну від традиційного для її образу яскравого поліхромного розпису із застосуванням червоного, жовтого, синього, зеленого кольорів, полтавську розписано лише блакитним (голубка) та золотом (кокошник).

Ніна Луганько (в заміжжі — Місюна) працювала на ПФЗ у 1969–1992 роках. Маючи досвід створення мініатюрної пластики на Довбиському фарфоровому заводі (Житомирська обл.), 1974 року до 800-річчя Полтави вона створила мініатюрні сувеніри у вигляді антропоморфних вазочок-куманців, розписаних характерними для народного мистецтва Полтавщини барвистими орнаментами [9] (іл. 5).

У 1990-х роках великим попитом користувалися фігурки у вигляді тварин — символів року за східним календарем. На ПФЗ автором малої пластики на дану тему була Ніна Ромашова, що працювала на заводі з перервою в 1980–2002 роках. Вироби створювалися як подарункові для тих, чий рік народження відповідає певній тварині-символу східного гороскопу (іл. 6, 7). Для втілення міфічних тварин автор обрала умовне моделювання та яскравий розпис, уподібнюючи їх до мальованих героїв дитячих мультфільмів. На нашу думку, авторству Н. Ромашової належать також фігурки олюднених (зайнятих людськими справами) Містера та Місіс Миші (кінець 1990-х років). Ці шаржовані, виконані лаконічно, елегантно, з тонким гумором персонажі є чудовими зразками настільної малої пластики.

Із виробів ПФЗ суто анімалістичного жанру відоме реалістичне зображення трясогузки [6, іл. 45], авторство якого встановлюється.

Висновки з даного дослідження. Випуск малої пластики на ПФЗ здійснювався протягом двох періодів: наприкінці 1970-х — у 1980-ті та в другій половині 1990-х — на початку 2000-х років. Асортимент робіт першого періоду досить вузький, їх призначенням були презентаційні функції. Частина з них була покликана представити своєрідність місцевого полтавського колориту. Жанрово вони підрозділяються на тематичні композиції та анімалістику. У художньому відношенні полтавська фарфорова

Іл. 1. В. Білоус. Парні скульптури «Псьол» та «Ворскла». ПФЗ. 1977. Приватна збірка

Іл. 2. В. Білоус. Пісня. ПФЗ. 1992. Приватна збірка

Іл. 3. С. Гулько. Голуб миру. ПФЗ. 1980. Приватна збірка

Іл. 4. С. Гулько. Олімпійський ведмедик (1980) і Катюша (1985). ПФЗ. Приватна збірка

Іл. 5. Н. Луганько. Сувенір до 800-річчя Полтави (авторський варіант). ПФЗ. 1974. Приватна збірка

Іл. 6. Н. Ромашова. Серія «Тварини східного гороскопу». Змія (2001). ПФЗ. Приватна збірка

Іл. 7. Н. Ромашова. Серія «Тварини східного гороскопу». Дракон (2000). ПФЗ. Приватна збірка

скульптура характеризується пошуком засобів утілення найбільшої пластичної виразності матеріалу, прагненням підкреслити його декоративні можливості і властивості. Призначенням іншої частини було задовольнити потребу в сувенірах-емблемах до резонансних культурних подій часу, що мали типовий для епохи суспільно-політичний, ідеологізований підтекст. У наступний період зламу радянської епохи, коли мала пластика звільнилася від ідеологічних нашарувань, її асортимент пристосовувався до відкритих усьому новому тенденцій часу, з'явилися речі розважального плану, пластичні пошуки, щоправда, припинилися, моделювання скульптури стало невидимим та м'лявим.

Резюмуючи викладене, зазначимо, що скульптура малих форм на ПФЗ розвивалася в руслі пластичних пошуків, що велися художниками на інших фарфорових підприємствах країни в означені періоди.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Пошук нових зразків та їх атрибуція мають бути продовжені задля створення більш об'єктивної картини розвитку фарфорової пластики полтавського регіону.

Література:

1. Доклад о работе основного бизнеса Полтавского фарфорового завода // ЦДАВОУ України. Ф. 5187. Оп. 1. Спр. 63.
2. Заслуженный художник Украинской РСР Иван Михайлович Вицько : каталог выставки творів / упоряд. В. М. Ханко ; Полтавський краєзнавчий музей, Полтавська обласна організація спілки художників України. Полтава : Облполіграфвидав, 1983. 15 с. : фото.
3. Зінченко Т. М. Полтавська порцеляна останньої третини ХХ століття у культурно-творчому становленні регіону : постагі, здобутки, асортимент (за серіалами архівних, періодичних та музейних джерел) // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв / за ред. В. Я. Даниленка. 2012. № 6. С. 65–73.
4. Зінченко В. Життєве кредо митця [про творчість В. Білоуса]. Семенівські вісті – Регіональний розважальний портал. URL : <http://semenivka.com.ua/%D0%B6%D0%B8%D1%82%D1%82%D1%8F-%D1%80%D0%B0%D0%B9%D0%BE%D0%BD%D1%83/10507-%D0%B6%D0%B8%D1%82%D1%82%D1%94%D0%B2%D0%B5-%D0%BA%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%BE-%D0%BC%D0%B8%D1%82%D1%86%D1%8F> (дата звернення : 25.12. 2016).
5. Марки советского фарфора, фаянса и майолики. 1917–1991 : в 2-х тт. / сост.: Насонова И. С., Насонов С. М., Гольский И. А., Дворкин Г. Л. М. : Среди коллекционеров, 2009. Т. 2. 320 с. : ил.
6. Полтавський фарфор. Каталог виробів. Полтава : [б.в.], 1996. 25 с. : кол. іл.
7. Ханко В. Білоус Володимир Іванович // Енциклопедія Сучасної України / за ред. І. М. Дзюби, А. І. Жуковського, О. М. Романіва. Київ, 2003. Т. 2 : Б–Біо. С. 834.
8. Ханко В. Визначний художник порцеляни сучасної України // Миргородський керамічний технікум : історія, діячі, навчальний процес : матеріали ювілейної наукової конференції. Миргород, 1996. С. 59–63.
9. Ханко В. Словник мистців Полтавщини. Архітектори, будівничі, гравери, графіки, декоратори, дослідники й популяризатори мистецтва, керамісти, майстри народного мистецтва, ікономаляри, живописці, мистці гобелена, порцеляни й фаянсу, скульптури). Середина ХVІІ — початок ХХІ ст. — Полтава: ВАТ «Видавництво «Полтава», 2002. 232 с.
10. Школьна О. В. Фарфор-фаянс України ХХ ст. : інфраструктура галузі, промислова та економічна політика, організаційно-творчі процеси : в 2 кн. К. : Інтертехнологія, 2011. Кн. 1. 400 с. : іл.
11. Юхно В. Про кожен фарфоровий виріб і кожного працівника можна навіть книгу писати // Полтавський вісник. 2015, 29 січня. URL : <http://www.visnyk.poltava.ua/articles/1422531924/> (дата звернення : 25.12. 2016).

References:

1. *Doklad o rabote osnovnogo biznesa Poltavskoy farforovogo zavoda* [Report on the core business of Poltava porcelain factory]. TsDAVOU Ukraine. F. 5187, inv. 1, f. 63.
2. *Zasluzheniy khudozhnik Ukrain's'koi RSR Ivan Mikhaylovich Vits'ko* [Ivan M. Vitsko the honored artist of the Ukrainian SSR: the exhibition` catalog of works]. V. M. Khanko (Compl.); Poltav's'kiy kraieznavchiy muzey, Poltav's'ka oblasna organizatsiya spilki khudozhnikov Ukraini. (1983). Poltava : Oblpoligrafvidav. [In Ukrainian].
3. Zinenko, T. M. (2012). *Poltavs'ka portseliana ostann'oi tretini XX stolittya u kul'turo-tvorchomu stanovlenni regionu : postati, zdobutki, asortiment (za serialami arkhivnikh, periodichnikh ta muzeynikh dzherel)* [Poltava porcelain last third of the twentieth century in the culture of the creative development of the region: the personality, achievements and range (based on the archival, periodicals and museum sources)]. *Visnyk Kharkivs'koyi derzhavnoyi akademiyi dizaynu i mystetstv — Bulletin of the Kharkiv State Academy of Arts and Design*. V. Ya. Danylenko (Ed.). 6, 65–73. [In Ukrainian].
4. Zinchenko, V. Zhittieve kredo mittsya [Artist's Life Credo] : (roz tvorchist' V. Bilousa). In *Semenivsk'ki visti — Regional'niy rozvazhal'niy portal — Semenivsk'i news - Regional entertainment portal*. Available at : <http://semenivka.com.ua/%D0%B6%D0%B8%D1%82%D1%82%D1%8F-%D1%80%D0%B0%D0%B9%D0%BE%D0%BD%D1%83/10507-%D0%B6%D0%B8%D1%82%D1%82%D1%94%D0%B2%D0%B5-%D0%BA%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%BE-%D0%BC%D0%B8%D1%82%D1%86%D1%8F>. [In Ukrainian].
5. Nasonova, I. S., Nasonov, S. M., Golskij, I. A., Dworkin, G. L. (2009). *Marki sovet'skogo farfora, faiansa i maioliki* [Stamps of Soviet porcelain, faiance and maiolica. 1917–1991]. (Vols. 1-2, Vol. 2). Moscow : Among Collectors. [In Russian].
6. *Poltavs'kiy farfor: Katalog vyrobiv* [Poltava porcelain. Product catalog]. (1996). Poltava : n.d. [In Ukrainian].
7. Khanko, V. (2003). *Bilous Volodimir Ivanovich* [Bilous Volodimir Ivanovich]. *Entsiklopediya Suchasnoi Ukraini — Encyclopedia of Contemporary Ukraine*. I. M. Dzyuba, A. I. Zhukovsk'kyi, O. M. Romaniv (Eds.) (Vol. 2, p. 219). Kyiv. [In Ukrainian].
8. Khanko, V. (1996). *Viznachniy khudozhnik portseliani suchasnoi Ukraini* [The prominent artist of contemporary porcelain of Ukraine]. *Proceeding of the Anniversary Scientific Conference Mirgorods'kiy keramichniy tekhnikum : istoriya, diyachi, navchal'niy protses — Myrhorod Ceramic Technical School : history, personalities, learning process* (pp. 59–63). Mirgorod. [In Ukrainian].
9. Khanko, V. (2002). *Slovník miststiv Poltavshchini : seredyny XVII — pochatku XXI st.* [Poltava artists' Dictionary : mid XVII — beginning of the XXI century]. Poltava: VAT "Vydavnytstvo "Poltava". [In Ukrainian].
10. Shkolna, O. V. (2011). *Farfor-faians Ukrainy XX st. : infrastruktura galuzi, promyslova ta ekonomichna polityka, organizatsiynno-tvorchi protsesy* [Porcelain and faiance of Ukraine of twentieth century : Industry infrastructure, industrial and economic policy, organizational and creative processes] Kyiv : Intertehnologiya, 1, 400. [In Ukrainian].
11. Yukhno, V. (2015). *Pro kozhen farforoviy vyrub i kozhnogo pratsivnyka mozhna navit' knygu pysaty* [About each Porcelain product and each employee one even can write a book]. *Poltavs'kiy visnik — Poltava's Bulletin*. 7 (January 29). Available at : <http://www.visnyk.poltava.ua/articles/1422531924/>. [In Ukrainian].